
Ønsker en ny abortlov velkommen

AKTUELT I FORENINGEN

LISBET T. KONGSVIK

lisbet.kongsvik@legeforeningen.no

Helsepolitisk avdeling

Tilde Broch Østborg er nestleder i Rådet for legeetikk og har sittet i det regjeringsoppnevnte abortutvalget. Oppdraget var å se på abortlovens bestemmelser, oppfølgingen av kvinner som tar abort, og alternativer til dagens abortnemnder.

VIKTIG ARBEID: Abortutvalget mener dagens lov er utdatert. – Vi trenger en ny lov som passer med dagens praksis, sier Tilde Broch Østborg. Foto: Eva Rose

Arbeidet resulterte i «NOU 2023:29. Abort i Norge – ny lov og bedre tjenester», som ble overlevert helse- og omsorgsministeren i desember 2023. Om Stortinget vedtar utvalgets forslag til endringer, er usikkert.

Selv er Østborg overlege og spesialist i fødsels- og kvinnesykdommer ved Kvinneklivnikken på Stavanger universitetssjukehus (SUS). Et fag med enormt stor bredde med alt fra fødselshjelp til lindrende behandling i livets slutfase. Hun betegner det å kombinere en form for ideologisk overbygging med en jobb hun syns er gøy, og sammen med fine folk, som et kinderegg.

– Jeg har alltid vært interessert i kvinners rettigheter og kvinnehelse, og ønsker en ny abortlov velkommen, sier hun.

Stor åpenhet

Utvalgets hovedbudskap er at de ønsker en ny abortlov. De mener dagens lov er utdatert, og at man trenger en ny lov som passer med dagens praksis. Lovens bokstav er at abort skal skje i sykehus, det settes som premiss at det er et kirurgisk inngrep, og legen er utførende helsepersonell. Dette stemmer dårlig med dagens virkelighet hvor nesten alle aborter gjøres medikamentelt, mange gjøres før uke ni og skjer hjemme, og sykepleiere og jordmødre utøver abortomsorg.

I dag er det en nemnd som beslutter om kvinnen kan ta abort eller ikke etter svangerskapsuke 12. Etter uke 22 er abort bare tillatt hvis fosteret ikke er levedyktig, eller om det er fare for kvinnens liv.

– Et av de største endringsforslagene er at grensen for selvbestemt abort foreslås flyttet fra 12. til 18. svangerskapsuke. Det er to dissenser på dette spørsmålet, noe som ikke er overraskende, understreker Østborg.

Utvalget besto av tretten medlemmer med forskjellig meningsmangfold og bakgrunn.

– Jeg så for meg at det kom til å bli utfordrende. Det skal jo bare én kranglefant til for at et slikt arbeid skal bli vanskelig. Men det var en så utrolig fin kombinasjon av mennesker, lederstil fra utvalgsleder og solid sekretariatstøtte. Det var en form for rausket som gjorde arbeidet veldig spennende og et stort privilegium å få være med på. Det var mye mer konstruktivt enn jeg hadde sett for meg på forhånd, påpeker hun, og tilføyer:

– De fleste i utvalget var villige til å ta opp sine primærstandpunkter, se på hvorfor de mente som de mente, vurdere om argumentene holdt, og så lande på nytt. Det kan hende de landet samme sted, men jeg vil si det var en enorm stor åpenhet i utvalget på dette.

Mye kunnskapsinnhenting

Østborg forteller videre at utvalget i de første 12 av totalt 18 måneders arbeid, i all hovedsak drev med kunnskapsinnhenting. Slik ble diskusjonene forankret i et felles kunnskapsgrunnlag.

– Vi endte opp med en annen type diskusjon tror jeg, enn om vi hadde gått direkte på konfliktpunktene fra start. Utvalgslederen, Kari Sønederland, er jo en ringrev innen organisasjonsarbeid, det merket man jo, ler hun.

Østborg sier at den største øyeåpneren for hennes del, var gjennomgangen av de nordiske lands modeller.

– Jeg trodde de var likere enn de er, for eksempel at den svenske modellen var omtrent lik den norske med oppmøtenemnd etter attende uke i stedet for tolvte. Slik er det ikke. I Sverige søker kvinnen om svangerskapsavbrudd, for så å møte en sosialkurator som hjelper henne med å forberede sin skriftlige søknad. Deretter sendes søknaden til skriftlig saksbehandling hos en nemnd. I Sverige møter kvinnen aldri nemnda, men derimot en slags forsvarer som skal hjelpe henne med å presentere saken. Jeg tenker imidlertid at å frata norske kvinner muligheten til å møte for en nemnd, kan virke veldig rettighetsinnskrenkende sammenliknet med dagens praksis.

Selvbestemmelsestidspunktet

Gjennom arbeidet i utvalget kom det klart frem at å skape en ny lov handler om mye mer enn om uketallene for selvbestemmelse, noe mange først og fremst tenker at abortloven omhandler.

– Når du ser nærmere på lovteksten og hvor lite den samsvarer med dagens praksis, oppdager du hvor mye abortloven er tøyd med forskriftsreguleringer. Så etter 45 år er det åpenbart nødvendig med en ny lov, understreker Østborg, og legger til:

– Det å se på selvbestemmelsestidspunktet i en situasjon hvor nemnd frem til uke 18 i stor grad har blitt en slags skinnprosess, var viktig for meg. Det ser ut for at det er mulighet for å oppnå dette, men det vil jo være opp til Stortinget selvfølgelig.

Et vanskelig tema

Fosterantallsreduksjon var ikke et tema da abortloven i sin tid ble laget, og var blant de aller mest utfordrende diskusjonene i utvalget.

– De få gangene det var antydning til temperatur eller man måtte dempe dårlig stemning i utvalget, var da dette ble diskutert. Utvalget landet et helt annet sted enn jeg trodde. Flertallet, syv mot seks, ønsker å frata selvbestemmelse ved fosterantallsreduksjon fullstendig, og mindretallet gir kun selvbestemmelse mellom uke 12 og 14. Dette er en betydelig innskrenkning sammenliknet med de reguleringene man har sammenliknet med konvensjonelle svangerskapsavbrudd. I og med at utvalget er delt på midten i hvordan dette bør løses, er jeg spent på hvordan politikerne vil forholde seg til det, sier Østborg.

Hun tegner opp følgende scenario:

– Se for deg at du er gravid med tvillinger, et friskt, og et alvorlig sykt foster. Hvis det oppdages før uke 12, og det hadde vært ett barn, så hadde du fått selvbestemt abort. Det er en stor forskjellsbehandling hvis fosteret deler livmor med noen. Med nåværende lov så må alle dette gjelder uansett møte i nemnd. Risikoen ved å fullføre et svangerskap med trillinger eller firlinger, er betydelig både med tanke på for tidlig fødsel, senaborter og komplikasjoner for mor.

Det som helt klart vekker mest følelser er reduksjon fra to til ett foster, forteller Østborg.

– Men hvem skal egentlig avgjøre hvor mange barn du orker å bære frem? Noe av premisset for abortloven er jo at man ikke skal tvinges til å bære frem barn man ikke vil ha, men når det gjelder flerlinger så er det plutselig vernet på en annen måte.

Fosterantallsreduksjon er en teknisk krevende prosedyre og gjøres kun på St. Olavs hospital i Trondheim. Det utføres omtrent 20 i året, noe som er forsvinnende lite sammenlignet med vanlige svangerskapsavbrudd.

Østborg mener begge de fremlagte forslagene, både dissensen og forslaget til flertallet, er ganske restriktive.

– Jeg synes det er vanskelig å mene veldig mye om hvor mange fostre andre skal bære frem. Man skal heller ikke bagatellisere barseltid med tvillinger. Det vekker mange følelser i oss, men jeg har respekt for at noen få kvinner ikke klarer å bære frem mer enn ett barn. Jeg velger å forstå det, så kan man jo selvfølgelig se ulikt på det, sier hun.

Abortnemdene

Østborg er medlem av abortnemnda i Rogaland, et arbeid hun beskriver som vanskelig.

– Jeg har vært ambivalent til å være i nemnd fordi jeg i utgangspunktet mener det er vanskelig å se for seg at noen skal ta bedre avgjørelser om kvinnens fremtid, enn kvinnen selv. Samtidig har jeg tenkt at når lovverket er som det er, så håper jeg å forvalte det på en god og mest mulig skånsom måte i møte med kvinnene. Men det er en pussig dobbeltrolle. Jeg er helsepersonell, men samtidig har jeg en forvaltningsrolle som en slags domstol. Å gå ut og inn av de rollene kan være utfordrende i møte med kvinner som kan være i sin livs største krise, understreker hun, og tilføyer:

– De 20 prosentene av tilfellene som omhandler sosiale indikasjoner, er de vanskeligste å håndtere. Det er svært utfordrende hvis kvinnen må forklare hele sin livssituasjon. De må brette ut livet sitt, få det veid og målt. Er grunnen din god nok? Det å si nei, noe jeg sjelden eller aldri gjør, er jo i teorien å tvinge noen til å fullføre et svangerskap, og så ha omsorg for et barn i en allerede vanskelig livssituasjon. Jeg må ta min oppgave profesjonelt, men jeg kan ikke stikke under en stol at det er vanskelige møter. Mange av historiene om hvordan kvinner lever, slår meg nesten i bakken. Det er for eksempel svær sosial nød, vold og eksisterende omsorgsoppgaver for ett eller flere syke barn, eller barn med store omsorgsbehov.

Østborg er videre ambivalent til å utvide nemnden fra to til tre medlemmer og ha inn jurist.

– Jeg skjønner formålet om at dette skal håndteres som et forvaltningsvedtak, og bør ha økt juridisk støtte. Men å øke antallet gjør at kvinnen havner i mindretall, og det å risikere økt rettsliggjøring, dokumentasjonskrav og saksbehandlingstid i slike saker, ser jeg på som bekymringsfullt. Jeg tenker derfor det kan være en utfordring.

Får vi en ny abortlov?

Tilde Broch Østborg forteller at hun har fått kritikk for at hun har valgt noen pragmatiske løsninger som ikke nødvendigvis samsvarer med hennes primærstandpunkt.

– Noen av utvalgsmedlemmene har blitt kritisert for at vi glemte at vi var fagfolk og ikke politikere da vi stilte oss bak flertallet i grense for selvbestemmelse. Jeg tenker at en del av mandatet handlet om å lage noe som er mulig å gjennomføre. Det å ta enkeltdissenser på veldig mange punkter, eller at utvalget ble spredt på mange standpunkter i sentrale stridsspørsmål, ville gjøre det vanskeligere å få til en lovendring. Jeg må innrømme at mitt primære siktemål var at vi må ha en ny lov, og innså tidlig at den aldri helt og fullt kom til å samsvare med hvordan jeg mener den burde se ut. Jeg tror at mange i utvalget tenkte at det viktigste var å få til et materiale som er mulig å få gjennom i inneværende stortingsperiode, sier hun.

Østborg sier hun ikke er habil til å uttale seg om NOU-ens kvalitet, men at eksterne tilbakemeldinger tilsier at den er grundig og fyllestgjørende. Tilbakemeldingene kommer også fra ganske bredt hold.

– Det at ingen av fløypartiene er helt fornøyde, og at det ikke utløste veldig mye støy, men mer en faglig debatt, foreløpig i hvert fall, tror jeg kanskje er et uttrykk for kvalitet, sier hun, og tilføyer:

– Utvalget jobbet i 18 måneder – det er jo en god stund. Jeg tar hatten av for det kjempedyktige sekretariatet som klarte å samle alle diskusjoner og all kunnskapsinnhenting i et dokument som jeg mener er godt. Nå blir det igjen å se hvordan det går dersom lovendringen kommer til behandling i Stortinget, avslutter hun.

3. april 2024 ble det klart at helseministeren vil legge frem en ny abortlov i løpet av året.

Publisert: 22. april 2024. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.24.05.12

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 28. august 2026.